

УДК 332.02

О.В. ПЕРЕПЕЛЮКОВА, канд. екон. наук, науковий співробітник
відділу проблем міжрегіонального співробітництва

Інститут економіко-правових досліджень НАН України, м. Київ

О.М. КРАСНОСОВА, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та бізнесу
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, м. Харків

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СКЛАДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ В УКРАЇНІ

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, інноваційний розвиток, регіон, управління, ризики.

Досліджено сутність поняття «організаційно-економічний механізм». Розкрито теоретичну основу оновленого організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком регіонів. Встановлено, що організаційно-економічні механізми управління інноваційним розвитком регіонів можна розділити на групи. Зазначено, що реалізація організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком регіонів в Україні передбачає використання сукупності ресурсів і пов'язана з певними ризиками у зв'язку зі зміною факторів зовнішнього і внутрішнього середовища. Надано результати експертної оцінки економічних, соціальних, технологічних і організаційних ризиків.

Вступ. Реалізація реформи децентралізації влади в Україні і передача частини повноважень на рівень місцевих органів вимагає переформування складових організаційно-економічного механізму управління регіоном. Функції і важелі управління на регіональному та місцевому рівнях досить широкі: від безпосередньої участі в розвитку інфраструктури регіону шляхом прямого бюджетного фінансування або створення і використання з цією метою позабюджетних асигнувань до встановлення пільгового оподаткування підприємствам, які наповнюють внутрішній ринок. Крім того, це вирішення питань соціального розвитку регіону, у тому числі організації інформаційних центрів, що забезпечують населення інформацією про наявність вакансій, створення навчальних центрів перекваліфікації та підтримки малого бізнесу, створення і фінансування регіонального фонду перепідготовки кадрів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у формування складових організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком регіонів в Україні належить таким вченим: О. Кузьмін, О. Лапко, В. Мальцев, А. Мерзляк, А. Поручник, Б. Твісс, А. Череп, Й. Шумпетер та ін. Проте деякі теоретичні аспекти потребують додаткового дослідження та уточнення складових організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком регіонів в Україні.

Визначення поняття організаційно економічного механізму у своїх роботах досліджували багато вчених-економістів. Зокрема, А. Кульман стверджує, що «... організаційно-економічний механізм є певною сукупністю або послідовністю економічних явищ» [1]. Б. Мільнер, О. Кочетков та Д. Левчук, а також Д. Сімкін [2, 3] розширили поняття організаційно-економічного механізму, доповнивши його елементами організації процесу ухвалення рішень, системою розподілу і забезпечення ресурсами, основними способами впливу на об'єкт управління, що включають різні методи, наприклад, адміністративно-організаційні та економічні. Ці автори вважають, що «організаційно-економічний механізм управління повинен виконувати такі головні завдання: забезпечення необхідної відповідальності за досягнення конкретних результатів, узгодження цілей, стимулювання і мотивацію учасників діяльності, розподіл та забезпечення ресурсами» [2].

О. Федорович [4] розглядає визначення організаційно-економічного механізму з точки зору системного підходу і розкриває його зміст як взаємозалежну сукупність елементів, організаційно, економічно, а іноді і технологічно, пов'язаних між собою у підсистемах нижчого рівня.

Найбільш близьке до умов і змісту регіонального управління визначення організаційно-економічного механізму сформулював Б. Райсберг. Він розуміє під організаційно-економічним механізмом сукупність організаційних структур і конкретних форм та методів управління, а також правових форм, за допомогою яких реалізуються економічні закони і процеси відтворення, що мають місце за певних обставин [5].

Узагальнюючи розглянуті визначення, можна стверджувати, що з точки зору структурного підходу організаційно-економічний механізм управління повинен містити перелік суб'єктів управління, функції управління, об'єкти управління. Склад і характеристику визначають наявні взаємозв'язки й методи управління, що враховують відповідну ієрархію, мету і завдання управління.

Метою статті є дослідження та визначення теоретичних аспектів формування складових організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком регіонів України.

Результати дослідження. Значимість організаційно-економічного механізму розуміють як певний результат, досягнення якого планується за умови реалізації його економічних та організаційних складових, що деталізуються у завданнях, перелік та послідовність яких може змінюватися залежно від умов, що склалися в економіці країни та регіонів. Деталізація завдань дозволяє послідовно визначити заходи для реалізації, які вимагають конкретного визначення термінів, виконавців, ресурсів і методів реалізації.

Оновлений організаційно-економічний механізм управління інноваційним розвитком регіонів має виходити із чіткого розмежування владних функцій і правової компетенції між усіма рівнями територіальної системи на основі: децентралізації та демократизації системи управління; досягнення компромісу між загальнодержавними і регіональними інтересами; розширення самостійності і підвищення відповідальності кожної управлінської ланки; реалізації територіальної реформи в економіці України на основі дотримання регіональних економічних інтересів; посилення економічних взаємозв'язків між ланками регіонального комплексу та ресурсними можливостями їхнього розвитку; реалізації норм раціонального природокористування та нормалізації екологічної безпеки; досягнення компромісу між економічною ефективністю виробництва і соціальною справедливістю. Досягнення останнього можливо виключно завдяки інноваційному розвитку, який має дві основні складові: реалізацію інноваційних проектів і розвиток інноваційного потенціалу.

Під інноваційним розвитком треба розуміти, перш за все, послідовність реалізованих нововведень, саме ж нововведення, тобто наукова, науково-технологічна або технічна розробка, винахід, стає інновацією, як правило, у вигляді товару, послуги або методу. Нововведення успішніше, якщо охоплює не одну сферу економічної діяльності, а включає такі сфери: управління, маркетинг, навчання, фінанси, комунікації тощо. Отже, інноваційний розвиток має бути комплексним, бо включає не тільки інноваційний процес, а й розвиток системи факторів і умов, необхідних для його здійснення.

Ефективне управління інноваційним розвитком вимагає глибокого теоретичного об-

грунтування та системного вивчення. А розробка ефективних інструментів управління інноваційним розвитком потребує використання різних підходів — структурного, функціонального, процесного та їхнє узагальнення задля формування організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком регіонів України.

Формування організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком регіонів в Україні передбачає дослідження змісту поняття «механізм» у його більш загальному сенсі. Так, в економічному словнику поняття «механізм» розглядається як послідовність станів або процесів, що визначають якунебудь явище, або як система, що визначає порядок будь-якого виду діяльності [2]. А організаційно-економічні механізми мають певні відмітні характеристики, а саме: вихідне явище — причина, яка запускає економічний механізм, іноді легко встановлюється, а іноді — невідома; поки механізм не почне діяти, неможливо вказати учасників та виконавців механізму, ними може бути будь-яка зі сторін господарських відносин, або вони по черзі можуть виконувати різні ролі; фактори впливу, які діють на перебіг механізму й часто не піддаються кількісній оцінці; реалізація механізму може наштовхнутися на опір з боку його потенційних учасників і виконавців, міру якого заздалегідь неможливо передбачити. Причому, чим нижче у соціально-економічній ієрархії знаходиться учасник механізму, тим важче змусити його змінити свою поведінку за допомогою заходів державного регулювання.

Враховуючи ступінь впливу держави, організаційно-економічні механізми управління інноваційним розвитком регіонів можна розділити на такі групи: 1) механізми, засновані на використанні важелів саморегулювання, коли головна функція держави полягає в тому, щоб визначити економіко-правові умови діяльності для всіх суб'єктів ринкових відносин, а самі відносини регулюються ринком; 2) механізми державного регулювання, що значно розширюють функції держави і передбачають участь у всіх фазах процесу відтворення; 3) механізми стихійного регулювання, які характеризуються пасивною роллю держави і відсутністю передумов для використання важелів управління. Такий механізм може призвести до поглиблення економічної кризи, подаль-

шого розбалансування ринкового механізму і гіперінфляції.

Реалізацію організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком регіонів в Україні забезпечують його учасники. До них належать інститути влади, які ухвалюють рішення, учасники, які визначають цілі та завдання механізму, а також методи і інструменти їхньої реалізації, або суб'єкти управління як основний елемент керуючої системи, що забезпечує взаємодію інших елементів. Реалізація організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком регіонів в Україні передбачає використання сукупності ресурсів — матеріальних, фінансових, трудових та інформаційних.

Своєчасність і повноту реалізації організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком регіонів в Україні забезпечує система контролю, ефективність функціонування якої вимагає визначення термінів, видів контролю і контрольованих параметрів. Нормативно-правове забезпечення організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком регіонів в Україні передбачає використання методів та інструментів, закріплених у чинному законодавстві і в угодах між учасниками.

Формування і реалізація організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю в регіоні пов'язана із певним ризиком порушення його функціонування у зв'язку зі зміною факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Для зручності оцінки ризиків доцільно розділити їх на чотири групи: економічні, соціальні, технологічні та організаційні [5]. Вплив ризиків можна оцінити за допомогою використання методу експертних оцінок, а обробку результатів здійснювати за допомогою методу парних порівнянь на основі багатомірного шкалювання. У результаті можна отримати низку ризиків, які мають пріоритетне значення та визначають результативність організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю регіону у поточному періоді.

Емпіричне оцінювання ризиків експертами дало змогу визначити, що найбільш впливовими є технологічні (32,5 %). З них вирішальне значення мають невивченість інноваційних технологій як найбільш впливовий за рангом ризик, що дорівнює 16,2 %, а також швидкість

оновлення світових технологій (7,9 %). У той же час, найнижчу оцінку у цій групі отримала схильність інноваційних процесів до впливу зовнішніх факторів, — 2,3 %. Вірогідність зміни інноваційних пріоритетів становила 6,1 %.

Група соціальних ризиків визнана другою за значимістю, вона становить 26,5 %, причому найвагоміший ризик у цій групі — низька культура поведінки з ресурсами, необхідними для реалізації інновації (13,3 %). Супротив нововведенням становив 7 %, низька кваліфікація виконавців — 5,1, недбалість осіб, що відповідають за реалізацію проектів, — 1,1 %.

Групи економічних і організаційних ризиків отримали відповідно 20,4 і 20,6 %. Найвагомішим економічним ризиком є низька інвестиційна привабливість регіонів (9,8 %), потім йдуть ризики, пов'язані із нестачею власних коштів і неможливістю використання кредитів (4,5 %), найменше значення у цій групі має оцінка ризику відсутності державної підтримки — 1,6 %. Група організаційних ризиків отримала такі оцінки: помилкове визначення потреби у ресурсах — 10,9, неефективне планування — 5,7, недосяжність ринку ресурсів — 2,4, можливість корегування етапів реалізації інноваційного проекту — 1,6 %.

Висновки. Проведене дослідження теоретичних аспектів формування складових організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком регіонів підтверджує гіпотезу, що оновлений організаційно-економічний механізм управління регіоном має виходити із чіткого розмежування владних функцій і правової компетенції між усіма рівнями територіальної системи. А реалізацію організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком регіонів в Україні забезпечують його учасники завдяки ефективному використанню сукупності ресурсів: матеріальних, фінансових, трудових та інформаційних. Встановлено, що формування та реалізація організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю в регіоні пов'язане з певними ризиками, які поділено на чотири групи: економічні, соціальні, технологічні та організаційні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кульман А.А. Экономические механизмы / А. А. Кульман; пер с фр.; под общ. ред. Н.И. Хрусталевой. — М.: Прогресс, Универс, 1993. — 92 с.
2. Мильнер Б.З. Управление территориально-производственными комплексами и программами их создания / Б.З. Мильнер, А.В. Кочетков, Д.Г. Левчук. — М.: Наука, 1985. — 232 с.
3. Симкин Д.Г. Некоторые особенности развития организационно-экономического механизма управления регионом / Д.Г. Симкин // Вестник ОГУ. — 2009. — № 8 (102). — С. 22—29.
4. Федорович В.О. Состав и структура организационно-экономического механизма управления собственностью крупных промышленных корпоративных образований / В.О. Федорович // Сибирская финансовая школа. — 2006. — № 2. — С. 45—54.
5. Мерзляк А.В. Державне регулювання інноваційного розвитку регіону: монографія / А.В. Мерзляк, О.В. Кіктенко. — Запоріжжя: КПУ, 2009. — 160 с.
6. Кузьмін О.Є. Інвестиційна та інноваційна діяльність: монографія / Кузьмін О.Є., Князь С.В., Тувакова Н.В., Кузнецова А.Я. [За наук. ред. О.Є. Кузьміна]. — Львів: ЛБІ НБУ, 2003. — 223 с.

REFERENCES

1. Kulman A.A. (1993), *Есјnjmsсheсkie meсhnizms* [Economic mechanisms], JSC Publishing group Progress, University, Moscow, RF.
2. Milner B.Z. (1985), *Upravlenie teritorialno-proizvodstvenimi kompleksami i programami ih sozdaniya* [Management of territorial production complexes and programs for their creation], Nauka, Moscow, RF.
3. Simkin D.G. (2009), *Nekotorie osobennosti razvitiya organizatsionno-ekonomicheskogo mehанизma upravleniya regionom* [Some features of the development of the organizational and economic mechanism of the region management], *Herald of the OSU*. — No. 8 (102), pp. 22-29.
4. Fedorovich V.O (2006), *Sostav i struktura organizatsionno-ekonomicheskogo mehанизma upravleniya sobstvenosty kрupnih promishlennih korporativnih obrazovani* [Composition and structure of the organizational and economic mechanism for managing the property of large industrial corporate entities], *Siberian Financial School*. — No. 2, pp. 45-54.
5. Merzlyak A.V. (2009), *Dergavne regulirovanie innovatsionnoe rozvyitky region* [Derzhavne reguluyuvannya innovatsiy-noho rozvyitku rehionu], KPU, Zaporizhzhia, Ukraine.
6. Kuzmin O. (2003), *Investicionaya ta innovatsionnaya diyalnost* [Investment and Innovation], LBI NBU, Lviv, Ukraine.

Надійшла 17.02.2017

Е.В. Перепелюкова

Институт экономико-правовых исследований
НАН Украины, г. Киев

Е.Н. Красносова

Харьковский национальный экономический
университет имени Семена Кузнеця, г. Харьков

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ
ФОРМИРОВАНИЯ СОСТАВЛЯЮЩИХ
ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО
МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫМ
РАЗВИТИЕМ РЕГИОНОВ В УКРАИНЕ

Исследовано понятие «организационно-экономический механизм». Раскрыта теоретическая основа обновленного организационно-экономического механизма управления инновационным развитием регионов. Установлено, что организационно-экономические механизмы управления инновационным развитием регионов можно разделить на группы. Отмечено, что реализация организационно-экономического механизма управления инновационным развитием регионов в Украине предусматривает использование совокупности ресурсов и связана с определенными рисками в связи с изменением факторов внешней и внутренней среды. Представлены результаты экспертной оценки экономических, социальных, технологических и организационных рисков.

Ключевые слова: организационно-экономический механизм, инновационное развитие, регион, управление, риски.

O.V. Perepelyukova

Institute of Economic and Legal Researches
of NAS of Ukraine, Kyiv

O.M. Krasnososova

Kharkiv National University of Economics
S. Kuznets, Kharkiv

THEORETICAL ASPECTS OF COMPONENTS
OF ORGANIZATIONAL-ECONOMIC MECHANISM
FOR MANAGING INNOVATIVE DEVELOPMENT
OF REGIONS IN UKRAINE

The essence of the concept organizational-economic mechanism is investigated in the article. The theoretical basis of the renewed organizational and economic mechanism for managing innovation development in the region is disclosed. It is established that the organizational and economic mechanisms for managing the innovative development of the regions can be divided into groups. It is noted that the implementation of the organizational and economic mechanism for managing the innovative development of regions in Ukraine involves the use of a set of resources and is associated with certain risks due to changes in external and internal factors. The results of expert evaluation of economic, social, technological and organizational risks are presented.

Keywords: organizational and economic mechanism, innovative development, region, management, risks.